

Mari Jože Osredkar

Krščanski dialog v medčloveških odnosih

Christian Dialogue in Human Relationships

Povzetek: Od leta 1054, ko se je zgodil vzhodni razkol, smo bili navajeni v dokumentih Katoliške cerkve prebirati dokumente, ki so o nekatoliških kristjanih, pa tudi o nekristjanih in nevernih govorili v izrazito negativni luči. Drugi vatikanski koncil je prvi cerkveni zbor, ki pozitivno spregovori o vseh tistih, ki so »onkraj« katoliških meja. Temelje ekumenske usmeritve Cerkve in medverskega dialoga najdemo v *Dogmatični konstituciji o Cerkvi*. Brez dvoma je to tudi temeljni dokument za razumevanje koncilskega nauka o odrešenju in hkrati za ekumenizem in medverski dialog. Kot referenca je služil naslednjim dokumentom: *Odlok o ekumenizmu*, *Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu*, *Izjava o razmerju Cerkve do nekrščanskih verstev* in *Odlok o misijonski dejavnosti Cerkve*. V prispevku bom predstavil »rdečo nit« naštetih dokumentov in postavil tezo, da je »dialoški« nauk zadnjega cerkvenega zbora navodilo sodobnemu človeku, kako reševati medčloveške odnose, za katere se zdi, da se nahajajo v krizi.

Ključne besede: ekumenizem, medreligijski dialog, nauk drugega vatikanskega koncila, medčloveški odnosi, kriza

Summary: Since 1054, when the Eastern Schism occurred in the Church, we have been accustomed to read texts of the Catholic Church focused on non-Catholic Christians, non-Christians, as well as non-believers in a very negative light. The Second Vatican Council was the first church synod that spoke positively about all these groups that exist »beyond« Catholic borders. The foundations of the ecumenical orientation of the Church and interreligious dialogue are found in the *Dogmatic Constitution on the Church (Lumen Gentium)*. Without doubt, this is the seminal text for understanding the doctrine of salvation and, at the same time, the doctrine of ecumenism and inter-religious dialogue of the last Council. As a point of reference, this document influenced the following writings of the Council: *Decree on Ecumenism (Unitatis Redintegratio)*, *Pastoral Constitution on the Church in the Modern World (Gaudium et Spes)*, *Declaration on the Relationship of the Church to Non-Christian Religions (Nostra Aetate)*, and *Decree on the Church's Missionary Activity (Ad Gentes)*. In

this paper we will present common threads of these essays and propose a thesis that the »dialogical« doctrine of the last Council instructs a modern man how to work out interpersonal relationships, which seem to be in crisis.

Key words: *ecumenical orientation of the Church, interreligious dialogue, doctrine of the last Council, interpersonal relationships, crisis*

Uvod

Človeška zgodovina je bila priča najrazličnejšim vojnām. Lahko rečemo, da ni bilo trenutka, ko se nekje na svetu ljudje ne bi vojskovali in pobijali med seboj. Danes ne govorimo zgolj o prepirih med narodi ali skupinami ljudi z različnimi interesi, temveč govorimo o spopadu civilizacij.

Samuel P. Huntington je že pred desetimi leti napisal knjigo *Spopad civilizacij* (2005), ki jo lahko beremo tudi v slovenščini. V svojem pisanju poudarja, da bodo s tako silo, kot še nikdar poprej, trčili kulture, vrednote, jeziki in civilizacije. Tudi sedanji papež je ob stoletnici prve svetovne vojne, septembra 2014, ko je obiskal spominski center v Sredipolju na Goriškem, dejal, da »tudi danes, po drugi polomiji še ene svetovne vojne, lahko govorimo o tretji svetovni vojni, ki bo z zločini, pokoli in uničenjem šla do konca« (Papež Frančišek 2014). Frančišek sicer naravnost ne omenja konflikta med islamom in krščanstvom, iz njegovih besed pa to lahko razberemo.

Nekateri avtorji govorijo o dveh spopadih: o notranjem spopadu v zahodni civilizaciji in zunanjem spopadu. Ameriški pravnik Robert P. George razlikuje med notranjim in zunanjim spopadom civilizacij. V svojem delu *Spopad ortodoksij. Kriza prava, religije in morale* (2001) pravi, da je v zadnjih desetletjih spolna revolucija z dodatnim pospeškom moralnega relativizma pripeljala do spopada, ki ga imenuje »notranji spopad civilizacij«. Njegovo razlago lahko razumemo tudi v »krščanskih« deželah, kot sta Evropa in Slovenija, kjer je na vsakem koraku čutiti nasprotovanje vrednotam, ki jih zagovarja Katoliška cerkev. Na drugi strani pa isti avtor omenja »zunanji« spopad civilizacij, v katerem se soočata islam in krščansko-judovski Zahod.

1. Spopad dveh civilizacij

Čeprav se v Evropi na vsakem koraku poudarja, da je islam religija miru in da ekstremističnega nasilja »islamskih borcev«, o katerem nam mediji vsak dan poročajo, ne smemo posploševati na celotno religijo, in da nikakor ne gre za boj med dvema religijama, se je potrebno zamisliti nad dejstvi. Najprej spregovorimo o dejstvih ekstremistične skupine muslimanov.

Konec junija 2014 so borci skrajne Islamske države Iraka in Levante (Isil) na osvojenem ozemlju od iraške pokrajine Dijala do Alepa v Siriji razglasili kalifat in pozvali druge sunitske skupine, naj se jim pridružijo. Ime nove države, IS, je kratica njihovega imena, iz katerega so umaknili poimenovanji Iraka in Levante. Novo državo se naslavlja z »Islamska država«. Za vodjo »kalifata«, t. i. kalifa, in »vodjo vseh muslimanov po svetu« so imenovali svojega dosedanjega vodjo Abuja Bakra Al Bagdadija. Prepričani so, da se krščanski Zahod bojuje proti islamu, zato so napovedali vojno vsemu, kar je s krščanskim Zahodom povezano. Nekaj podobnega je že pred leti izjavil vodja organizacije Al Kaida, Osama bin Laden, in na žalost je podobno mišljenje v zavesti mnogih muslimanov po svetu, ki preganjajo kristjane. Res je, da so mnogi muslimani napadeni. Vendar njihovi napadalci niso le »kristjani«. V zavezniški koaliciji v boju proti tako imenovani Islamski državi so tudi islamske države. Ne v boju zoper islam, temveč v boju proti tistim, ki izvajajo nasilje nad nemočnimi narodi in posamezniki, ki so jim na poti oz. ki se razlikujejo od njih.

Jean-Michel di Falco, Timothy Radcliffe in Andrea Riccardi so izdali *Črno knjigo položaja kristjanov v svetu* (*Le livre noir de la condition des chrétiens dans le monde*), v kateri dokumentirajo vse primere preganjanja kristjanov na našem planetu. Humanitarna organizacija *Pomoč Cerkvi v stiski* govori o 200 milijonih preganjanih in ogroženih kristjanih. Potrebno je priznati, da je med nami ogromno čudovitih muslimanov, ki se trudijo na vsakem koraku delati dobro svojim bližnjim, ne glede na njihovo pripadnost. Pa vendar si nihče ne more zatiskati oči pred nasiljem v mnogih islamskih deželah sveta. Ne le nad kristjani, tudi nad muslimani. Spomnimo se tudi, kakšno nasilje nad kristjani v islamskem svetu so povzročile karikature preroka Mohameda. Zakaj? Čedalje številčnejši ekstremisti v islamu se dobesedno držijo navodil, zapisanih v islamski

sveti knjigi. Kratak pregled verzov iz Korana nam predstavlja osnovo za oblikovanje nauka o džihadu, tj. sveti vojni. Prvi verz, ki ga najdemo v 190. vrstici druge sure v Koranu, in ga verniki lahko razumejo kot opravičevanje nasilja, je bil napisal v Medini: »Na Alahovi poti se bojujte proti tistim, ki se bojujejo proti vam.« (K 2,190) Prerok Mohamed se je po objavi tega verza boril proti vsem, ki so mu nasprotovali. Temu pa so sledili drugi verzi, na primer 216. vrstica druge sure Korana: »Predpisano vam je bojevanje, čeprav ga ne marate. To, česar ne marate, je morda dobro za vas; kar ljubite, je morda vaša poguba. Alah ve, česar vi ne veste.« (K 2,216) Ključni verz, ki je zapečatil naročilo o sveti vojni, pa najdemo v 29. vrstici devete sure: »Bojujte se proti onim, ki ne verujejo v Boga in v Poslednji dan in ne prepovedujejo tistega, kar je prepovedal Bog in njegov Prerok, in niso vdani resnični veri – izmed tistih, ki so sprejeli Knjigo – dokler ne pristanejo in iz roke izplačajo davka in so ponižni.« (K 9,29) To je utemeljitev dejanj velike skupine ekstremističnih muslimanov.

Drugo dejstvo pa je, da Evropa velikodušno sprejema begunce iz tretjega sveta, ne glede na versko in kulturno pripadnost. Ne le da jih sprejema, tudi omogoča jim ohranjati njihovo različnost. Članice evropske unije so postavile skupna temeljna načela, ki jih lahko razumemo kot politiko integracije tujcev v evropsko družbo. Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeli glagol *integrirati* kot »povezovati posamezne dele, enote, v večjo celoto, združevati, medsebojno se prilagajati«. Bistvo integracije je medsebojna obogatitev kultur, ki se srečujejo. Kultura priseljencev obogati lokalno kulturo in obratno. Evropska komisija je izdala poseben *Priročnik o integraciji za oblikovalce politik in strokovne delavce*. V teh načelih poudarjajo, da je vključevanje dinamičen in dvosmeren proces, ter priznavajo, da je za uspešno vključevanje priseljencev v družbo države gostiteljice pomembno obojestransko medsebojno prilagajanje. Integracija je na različne načine že uveljavljena v večini držav, članic EU. Dobre prakse na področju integracije temeljijo na protidiskriminacijski zakonodaji. Države, članice EU, v okviru medkulturnega dialoga razumejo integracijo širše; tudi v smislu družbene kohezije, medkulturni dialog pa kot orodje za doseganje družbene kohezije oziroma skupne nacionalne identitete (*Priročnik o integraciji* 2001).

V sklopu medkulturnega dialoga so najpogosteje izpostavljene vsebine: vprašanja enakih možnosti moških in žensk, vprašanja, ki zadevajo in-

tegracijo kulturnih, etničnih in religijskih manjšin na različnih področjih družbe, demokratične vrednote, medreligijska vprašanja, naturalizacija in zmanjševanje predsodkov in diskriminacije. Evropa vsekakor omogoča, da prišleki ohranjajo svoj način življenja in tudi svojo religijo. V Evropi muslimani zgradijo vsako leto nove in nove džamije, ki jim omogočajo ohranjati identiteto. Zakaj? Ne glede na stanje sekularizacije na starem kontinentu, v laičnih državah, in izraziti protikrščanski držbi v Evropi lahko trdimo, da Evropa prišlekom omogoča, da ohranjajo svojo kulturo in vero zato, ker Evropa izhaja iz evangeljske kulture in na njej temelji. To je kultura ljubezni do bližnjega, ne glede na rasno in versko pripadnost.

V tem razmišljanju govorim o konfliktu dveh civilizacij. Toda ne mislim na bojno polje, kjer ljudje izgubljajo življenja. Mislim na dve vrsti odnosa do drugače mislečih: nesprejemanje različnosti v večini islamskega sveta in sprejemanje različnosti v večini krščanskega sveta. Tu gre za konflikt dveh civilizacij. V eni smo prepričani, da je prav, da spoštujemo drugače misleče in jim omogočamo razvoj, v drugi so tako prepričani v svoj prav, da ne najdejo prostora za toleranco; niti do tistih muslimanov, ki razmišljajo ali prakticirajo svojo vero nekoliko drugače. V nadaljevanju se bomo osredotočili na evangeljski nauk, ki uči sprejemanje različnosti.

2. Evangeljska besedila o odpuščanju kot sprejemanju različnosti

Ko govorimo o odpuščanju, Božjem ali tistem, ki ga je zmožen človek, ponavadi postavljamo v središče neko krivdo ali greh, ki ga je potrebno odpustiti. Vendar je odpuščanje veliko več kot zgolj »izbris« greha. Beseda »odpustiti« skriva v sebi pomen »pustiti oditi«, torej nekoga osvoboditi, rešiti, odposlati. Njena sopomenka »oprostiti« vse te pomene še močnejše izraža. Oseba, ki je bila na nekaj vezana v fizičnem ali duhovnem pomenu, je puščena, osvobojena. Vprašanje odpuščanja je v Svetem pismu najprej vezano na krivdo in greh, ki se ju nihče ne more rešiti sam. Človeka mora krivde nekdo odvezati in mu greh odpustiti. Ker krivda moti dialog med ljudmi in z Bogom, se lahko dialog obnovi samo s pomočjo odpuščanja, ki človeka osvobodi iz suženjstva grehu. Evangeljsko vsebino o odpuščanju lahko razdelimo na tri točke: Jezus Kristus odpušča in v njegovem nauku ima odpuščanje osrednje mesto, Kristus vabi vse k odpuščanju in navaja razloge za odpuščanje, Kristus da apostolom oblast odpuščanja.

V Stari zavezi lahko odpušča samo Bog, čigar usmiljenje pokrije krivdo in odpusti vsakomur, ki se spreobrne. V Novi zavezi pa ima Jezus vso oblast odpuščati grehe. Kar trije evangelisti, Matej, Marko in Luka, poročajo o dogodku, ko so možje prinesli na postelji človeka, ki je bil hrom. Ko je Jezus videl njihovo vero, je rekel: »Človek, odpuščeni so ti tvoji grehi!« Pismouki in farizeji pa so mu oporekali, češ da samo Bog lahko odpušča grehe. Da bi dokazal, da ima oblast odpuščati grehe, je mrtvoudnega ozdravil (Mt 9,1-8; Mr 2,3-12; Lk 5,17-26). Drugi lep primer Kristusovega odpuščanja najdemo pri njegovem srečanju z ženo, ki so jo zasačili pri prešuštvovanju (Jn 8,3-11). Zagotovo pa je najpomembnejše Kristusovo odpuščanje na Kalvariji, pred Njegovo smrtjo na križu. Jezus je govoril: »Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo.« (Lk 23,34) Kristusovim dejanjem odpuščanja sledi nauk o odpuščanju. Poglobljen oris krščanskega odpuščanja je v Jezusovi priliki o izgubljenem sinu oziroma o usmiljenem očetu, kakor tudi imenujemo to priliko (Lk 15,11-32). Jezus tudi v govoru na gori omenja pomembnost odpuščanja: »Blagor usmiljenim, kajti usmiljenje bodo dosegli.« (Mt 5,7) Brezpogojno in vedno vnovično odpuščanje (npr. Mt 18,21-22) je prisotno v celotnem Jezusovem nauku.

Kristus pa ne želi, da bi odpuščanje ostalo le teoretični nauk. Med svojim oznanjevanjem je vabil k odpuščanju: »Vam pa, ki poslušate, pravim: Ljubite svoje sovražnike, delajte dobro tistim, ki vas sovražijo. Blagoslavlajte tiste, ki vas preklinjajo, in molíte za tiste, ki grdo ravnaajo z vami. Tistemu, ki te udari po enem licu, nastavi še drugo, in kdor ti hoče vzeti plašč, mu tudi obleke ne brani.« (Lk 6,27-29) Kristus odnos do Boga vedno pogojuje z odpuščanjem do bližnjega: »Če torej prineseš svoj dar k oltarju in se tam spomniš, da ima tvoj brat kaj proti tebi, pusti dar tam pred oltarjem, pojdi in se najprej spravi z bratom, potem pa pridi in daruj svoj dar.« (Mt 5,23-24) Ko ga je Peter vprašal, kolikokrat naj odpusti svojemu bratu, če greši zoper njega, mu je Jezus dejal: »Ne pravim ti do sedemkrat, ampak do sedemdesetkrat sedemkrat.« (Mt 18,21-22) In končno lahko navedemo tudi Jezusovo utemeljitev odpuščanja. Zakaj odpuščati? Razlog za odpuščanje je Božje odpuščanje: »Kadar vstanete k molitvi, odpustite, če imate kaj proti komu, da vam tudi vaš Oče, ki je v nebesih, odpusti vaše prestopke.« (Mr 11,25) Kdor ne odpušča, ne more dobiti odpuščanja (Mt 6,12.14-15; 18,23). »Ne sodite in ne boste sojeni. Ne obsojajte in ne boste obsojeni. Odpuščajte in

vam bo odpuščeno.« (Lk 6,37) Učitelju sledi tudi apostol Pavel, ko spodbuja: »Bodite pa drug do drugega dobri in usmiljeni in odpuščajte drug drugemu, kakor je tudi Bog po Kristusu vam odpustil.« (Ef 4,32) Pavel daje primer bratskega odpuščanja s tem, da tudi sam odpusti nekemu korintskemu kristjanu, ki ga je užalil, in prosi skupnost, naj mu odpusti tudi ona. »Zato mu raje odpustite in ga potolažite, da se tak človek morda ne bi pogreznil v preveliko žalost.« (2 Kor 2,6-7) Vernim bratom v Kristusu v Kolosah pa apostol zapoveduje: »Prenašajte drug drugega in odpuščajte drug drugemu. Kakor je Gospod vam odpustil, tako tudi vi odpuščajte.« (Kol 3,13) Bratsko odpuščanje je posnemanje Božjega odpuščanja. Odpuščanje pa naj bi vsebovalo tudi druge kreposti: »... oblecite si čim globlje usmiljenje, dobrotljivost, ponižnost, krotkost, potrpežljivost.« (3,12) Sklene pa: »Nad vsem tem pa naj bo ljubezen, vez, ki dela vse popolno.« (3,14) Tudi pri Pavlu se bratsko odpuščanje nanaša tudi na sovražnike: »Če je tvoj sovražnik lačen, mu daj jesti; če je žejen, mu daj piti.« (Rim 12,14-21) Kristjani morajo odpuščati, maščevanje jim je prepovedano: »Nikomur ne vračajte hudega s hudim. Pred vsemi ljudmi skušajte delati dobro.« (12,17)

Tisti, ki jim je bilo odpuščeno, imajo nalogo, da Božje odpuščanje oznanjajo (Jn 21,15-17). Jezus da oblast odpuščanja apostolom (20,23), za odpuščanje pa je potrebno spreobrnjenje in priznanje grehov (Lk 24,47; Apd 2,38; 1 Tim 1,12-16; Lk 24,47; Ef 4,32; Kol 3,12). Odpuščanje je možno zato, ker je Jezus s trpljenjem in smrtjo pri Bogu dosegel spravo. Tako lahko vsak človek po Kristusovem imenu (Ef 1,7; Apd 10,43) in po krstu (Apd 2,38) doseže odpuščanje.

Bistvo Kristusovega nauka o odpuščanju je izraženo v dejstvu, da nam Bog vedno znova prihaja naproti in nas sprejema kakor oče izgubljenega sina v evangeljski priliki (Lk 15,11-32). Odpustiti v širšem pomenu besede ne pomeni le pozabiti greha ali krivde, temveč pomeni drugemu dopustiti, da je drugačen. Natančneje povedano, človek odpušča že zgolj s tem, da drugega sprejema takšnega, kakršen je. Tudi če je drugačen, in predvsem zato, ker je drugačen. Sprejeti slehernega drugega za partnerja, pomeni biti dejaven v odnosu do njega. Sprejeti drugega za enakopravnega partnerja v odnosu pa pomeni sprejeti tudi obveznost do njega. Kdor je »vezan«, je »obvezan«. Drugemu reči »ti«, zazreti se v njegovo obličje, zahteva odločitev in odgovornost zanj (Lévinas 1982; 1992). Sprejeti drugega za partnerja v odnosu, ne biti sam, pomeni spre-

jeti odgovornost zanj in se hkrati odpovedati svoji samoljubnosti. To pa ni lahko. Lažje je ne sprejeti drugega za partnerja v odnosu in ostati sam, v iluzorni »popolnosti«.

3. Katoliški dokumenti o sprejemanju drugačnosti

Drugi vatikanski koncil je položil temelje za »aggiornamento«. V dokumentih zadnjega koncila opazimo prizadevanja za prenovo Cerkve. Koncilski očetje poudarjajo velike spremembe, ki so se zgodile v svetu in ki jih mora upoštevati tudi Cerkev pri izvrševanju svojega poslanstva. Tako lahko zasledimo tudi razvoj katoliškega nauka o odrešenju.

Lumen Gentium ne razmišlja o pripadnosti Cerkvi, ampak veliko bolj o tem, kdo je lahko odrešen. *Dogmatična konstitucija o Cerkvi* v šestnajstem členu zapiše: »Tisti namreč, ki brez lastne krivde ne poznajo Kristusovega evangelija in njegove Cerkve, a iščejo Boga z iskrenim srcem in skušajo pod vplivom milosti v dejanjih spolnjevati njegovo voljo, kakor jo spoznavajo po glasu vesti, morejo doseči večno zveličanje.«

Dokument povzema misli Svetega Oficija bostonskemu nadškofu iz leta 1948. Ko poudari, da »vsi tisti, ki iščejo Boga z iskrenim srcem,« lahko dosežejo večno zveličanje, Cerkev preseže svoje institucionalne meje. Drugi vatikanski koncil vodi Cerkev na pot ljudi. Ne poudarja več, da bi bila Cerkev popolna družba in neodvisna od zemeljskih stvarnosti. Cerkev začne voditi dialog z družbo, z drugimi krščanskimi Cerkvami in drugimi religijami. To je prvi koncil, ki pozitivno govori o drugih religijah. Cerkev se torej nameni, da ne bo več oznanjala same sebe, ampak Božje kraljestvo, ki presega cerkvene meje (verska svoboda). Cerkev je njegovo vidno znamenje: nekatoličani so torej lahko v Božjem kraljestvu, toda Cerkev je nujno potrebna, da pričuje za zveličanje (za dosego večnega življenja). Niso samo katoličani na poti odrešenja, ampak katoličani gotovo so. Z drugim vatikanskim koncilom se je v Rimokatoliški cerkvi zgodila velika sprememba v pojmovanju možnosti odrešenja za ljudi, ki niso njeni člani. Še vedno pa Cerkev v razmišljanju o odrešenju vztraja pri konceptu večnega življenja. Biti odrešen še vedno pomeni biti deležen večnega življenja. Brez dvoma je *Dogmatična konstitucija o Cerkvi* temeljni dokument za razumevanje koncilskega nauka o odrešenju in hkrati za ekumenizem in medverski dialog. Kot referenca je služil naslednjim dokumentom: *Odloku o ekumenizmu*, *Pastoralni*

konstituciji o Cerkev v sedanjem svetu, Izjavi o razmerju Cerkev do nekrščanskih verstev in Odloku o misijonski dejavnosti Cerkev. Zaustavili se bomo pri 8. in 16. členu Dogmatične konstitucije o Cerkev.

Prvo poglavje dokumenta, ki je posvečeno skrivnosti Cerkev, se sklone z dvojnimi značajem ene same Cerkev, vidnim in nevidnim. Ko v 8. členu govori o Kristusovi Cerkev, pravi: »Ta Cerkev, na tem svetu ustanovljena in urejena kot družba, obstaja (*subsistit in*) v Katoliški cerkev, ki jo vodijo Petrov naslednik in škofje, ki so v občestvu z njim. S tem ni izključeno, da je zunaj njene organizacije mogoče najti več prvin posvečenja in resnice, ki se kot darovi, lastni Kristusovi Cerkev, nagibljejo k vesoljni edinosti.« (C 8) V dokumentu *Gospod Jezus* beremo, da je hotel drugi vatikanski koncil »z izrazom *subsistit in* spraviti v medsebojno soglasje dve doktrinalni trditvi: na eni strani, da Kristusova Cerkev kljub razdeljenosti kristjanov še naprej obstaja v polnosti samo v Katoliški cerkev, in na drugi strani, da je zunaj njene vidne organizacije mogoče najti več prvin posvečenja in resnice, namreč v Cerkvah in cerkvenih skupnostih, ki niso v polnem občestvu s Katoliško cerkvijo.« (*Kongregacija za verski nauk* 209) 8. člen koncilske dogmatične konstitucije se torej oddalji od trditve enciklike *Mystici Corporis*, v kateri papež Pij XII. ne priznava obstoja Kristusove Cerkev zunaj Katoliške (Sesbo 2004, 231–233).

Na osnovi te trditve, da torej tudi v nekatoliških krščanskih Cerkvah in v nekrščanskih religijah obstajajo prvine posvečenja in resnice, 16. člen *Dogmatične konstitucije o Cerkev* pove, da »so na različne načine naravnani na Božje ljudstvo tisti, ki evangelija še niso sprejeli. Ker Odrešenik hoče, da bi se vsi ljudje zveličali.« (C 16) In v nadaljevanju za merilo odrešenja (ki je bilo do koncila izključno pripadnost Cerkev) postavi človekovo vest (C 16). Ko je Rimokatoliška cerkev priznala možnost odrešenja za ljudi, ki niso njeni člani, je omogočila enakopraven dialog z drugimi verstvi, v katerih odkriva »žarek Resnice, ki razsvetljuje vse ljudi« (N 2). Cerkvno učiteljstvo nikakor ne uči, da imajo druge religije v posesti polno resnico, priznava pa jim žarek Resnice, ki razsvetljuje vse ljudi. Cerkev od tedaj v drugih verstvih išče to, kar nas povezuje, in ne poudarja tega, kar nas razdvaja. Spodbuja tudi vse, naj se trudijo za medsebojno razumevanje. Cerkev po letu 1965 začne dialog z laično družbo, z drugimi krščanskimi Cerkvami in nekrščanskimi religijami. Zato, kot sem zapisal zgoraj, *Dogmatična konstitucija o Cerkev*, bolj kot o

pripadnosti Cerkvi govori o tem, da je lahko odrešen vsak človek, ki se trudi delati dobro, kot to spozna po glasu vesti. Tak človek na neki način namreč že živi v občestvu s Cerkvijo. Ekleziologija pripadnosti preide v ekleziologijo občestva. Prvič v zgodovini katoliško učiteljstvo izrecno prizna, da Bog deluje tudi v nekrščanskih religijah in »ne zameta ničesar od tistega, kar je v teh verstvih resničnega in svetega« (N 2).

Prvi znak presejanja katoliških institucionalnih meja v razlaganju nauka o odrešenju najdemo v dokumentu Svetega Oficija bostonskemu nadškofu. Drugi vaticanski koncil razvije vsebino tega dokumenta tako, da vodi Cerkev na pot ljudi. Ne govori več, da bi bila Cerkev popolna družba in neodvisna od zemeljskih stvarnosti. Cerkev se nameni, da ne bo več oznanjala sama sebe, ampak Božje kraljestvo, ki presega cerkvene meje. To izrazi v koncilski *Izjavi o verski svobodi*. Cerkev v sebi še vedno prepozna vidno znamenje Božjega kraljestva, ki pa je širše od njenih institucionalnih meja. Zato stavek »zunaj Cerkve ni zveličanja« v dokumentih nadomesti stavek, da je »Cerkev potrebna za zveličanje« (C 14, KKC 846). Nekatoličani so torej lahko v Božjem kraljestvu, toda Cerkev je neobhodno potrebna, da pričuje za zveličanje (za dosego večnega življenja). Niso samo katoličani na poti odrešenja, ampak katoličani gotovo so.

Dialoško oznanjevanje evangelija ni prepričevanje in nagovarjanje k spreobrnjenju v Katoliško cerkev, temveč je oznanjevanje in prepričevanje k vztrajanju v tem, kar je dobro. V dokumentu *Dialog in oznanjevanje*, ki sta ga kot spremljevalno besedilo okrožnice Janeza Pavla II. *Odrešenikovo poslanstvo* izdala 19. maja 1999 Kongregacija za evangelizacijo in Papeški svet za medverski dialog, lahko v 29. členu beremo: »Z iskrenim uresničevanjem tega, kar je dobro v njihovih religijskih tradicijah, verniki drugih religij pozitivno odgovarjajo na Božji klic in prejemajo odrešenje v Jezusu Kristusu, četudi ne izpovedujejo vere vanj in ga ne prepoznavajo kot svojega Odrešenika.« Katoličani vedo, da je krščanstvo uresničenje tega, kar iščejo ljudje v različnih religijskih tradicijah. V religijskih tradicijah ne vidijo le človekovega iskanja Boga, temveč tudi Božje iskanje človeka, ki ga nagovarja na različne načine. V bistvu je presejanje institucionalnih mej Cerkve povezano tudi z vprašanjem verske svobode. Cerkev se obrača na človeka. Spoštovanje človekovega dostojanstva je namreč pred Bogom prvi pogoj za pravi stik z Njim. Koncilsko besedilo *Izjave o verski svobodi* je osvobajajoče: Bog hoče, da

ga ljubimo, pritisk na vest nekoga pod pretvezo, da ga bo privedel k veri, pa je zmota in greh.

4. Odpuščanje – zmaga ali poraz?

Jezusova zahteva brezpogojnega odpuščanja, ki ga izraža Matejev evangelij – »Jaz pa vam pravim: Ne upirajte se hudobnežu, ampak če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo. In če se hoče kdo pravdati s teboj in ti vzeti obleko, mu pusti še plašč. In če te kdo sili eno miljo daleč, pojdi z njim dve. Če te kdo prosi, mu daj, in če si hoče kaj sposoditi od tebe, mu ne pokaži hrbta.« (Mt 5,39-42) – je za mnoge kritike Kristusovega nauka temelj za sodbo, da je krščanstvo v svoji zasnovi obsojeno na propad. Nasprotniki iz Jezusovih besed razberejo propad krščanstva, mi pa pravimo, da je to tako imenovana krščanska ozi oziroma evangeljska ljubezen. V tem kontekstu še bolje razumemo tudi Jezusovo misel: »Če hoče kdo iti za menoj, naj se odpove sebi in vzame vsak dan svoj križ ter hodi za menoj. Kdor bo želel svoje življenje rešiti, ga bo izgubil, kdor pa ga zaradi mene izgubi, ga bo našel.« (Mt 16,24-25) Odpovedati se sebi in izgubiti življenje zaradi Kristusa pomeni »ne upirati se nasprotniku«. Še več, v tej krščanski ljubezni nam ta Jezusova navodila razkrivajo njeno srčiko, njeno bistvo, njeno posebnost. To pa je tisto, kar je tudi najvažnejše v krščanskem življenju: odpuščanje. Sprejemanje drugače mislečih bi lahko imenovali bistvo krščanskega življenja. Ne upirati se hudobnežu pomeni, tisti trenutek mu odpustiti in mu ne vrniti »zob za zob«. Kristus poziva delati dobro tistim, ki nam delajo hudo. Tu ne gre za mazohizem ali naivnost. Prepričani smo, in to prepričanje tudi dejavno uresničujemo, da gre za etično pravilo, ki edino omogoča preživetje človeštva. V kontekstu tega etičnega pravila moramo razumeti tudi Kristusovo navodilo o »sprejetju križa«. Gre za odnos. Ne le za odnos s človekom, temveč tudi za odnos z Bogom.

5. Medverski dialog je nujnost

Ne moremo si zatiskati oči: pripadniki različnih religij smo se znašli »z ramo ob rami«. Naše sobivanje je možno le v dialogu. Katoliška cerkev se sedaj zaveda, da zapovedi »Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega srca, iz vse duše, z vsem mišljenjem in z vso močjo« in »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe« ne pomenita ljubiti samo somišljenikov, ampak omogočati življenje – življenje v polnosti tudi tistim, ki so dru-

gačni. Le v tem primeru evangelijski nauk zares prinaša življenje, ko uči, da »karkoli storite kateremu mojih najmanjših bratov, meni storite« (Mt 25,40). Drugi¹ je sleherni drugi ali pa to ni Drugi. In sleherni drugi je tisti, ki ti je dan – s katerim se srečuješ, ne da bi si ga sam izbral, čeprav razmišlja drugače.

Leta 1991 sta Papeški svet za medverski dialog in Kongregacija za evangelizacijo narodov izdala dokument z naslovom *Dialog in oznanjevanje*, ki razloži pomen medverskega dialoga in oznanjevanja evangelija, ki je prvo poslanstvo Cerkev: »Medverski dialog in oznanjevanje, čeprav nista na istem nivoju, sta pristna elementa evangelizatorskega poslanstva Cerkev. Oba sta upravičena in potrebna. Med njima obstaja močna vez, a kljub temu ju ne moremo zlit v eno: pravi medverski dialog predpostavlja pri kristjanih željo, da bi vsi poznali in ljubili Jezusa Kristusa, in Kristusovo oznanilo se mora posredovati v evangelijskem duhu dialoga.« (*Dialog in oznanjevanje* 1991, 77)

Sklep: dialog je bistvo evangelijskega življenja

Francišskani so v Carigradu ustanovili novo redovno skupnost z namenom, da bi gojili medverski dialog z islamom. Gwenole Jousset, francoski član bratstva, poudarja, da je velika razlika med krščanskim dialogom z muslimani v Turčiji in Franciji. Veliko lažje se je namreč z islamom pogovarjati tam, kjer je v manjšini, kot tam, kjer je v večini. V Franciji torej veliko lažje kot v Turčiji. Zdi se namreč, da islam še ni našel »razloga« za pravi dialog z Zahodom oz. s krščanstvom. In to je druga plat medalje, ko govorimo o problemu dialoga z islamom. Islam potrebuje svoj »drugi vatikanski koncil« (Jakomin 2003, hrbtna stran knjige). Katoliška cerkev ga je že imela in ga uresničuje. Prepričani smo, da je bila odločitev za medverski dialog na zadnjem cerkvenem zboru nujna za verodostojnost oznanjevanja Evangelija v zadnjih desetletjih.

Ovira za dialog med kristjani in ne kristjani je pogosto v tem, da kristjani veliko rajši govorimo »o njih« kakor pa »z njimi«. Muslimani in drugi ne kristjani pa morda še niso našli razloga, zakaj bi govorili o nas ali se pogovarjali z nami. Kaj storiti? Vsekakor se mora krščanska Evropa potruditi, da v spopadu dveh civilizacij v dejanju pokaže moč Kristusovega odpuščanja in ljubezni do bližnjega. Slovenska škofovska kon-

¹ »Drugi« pisano z veliko začetnico je Bog.

ferenca pa bi lahko ustanovila komisijo za medverski dialog v Sloveniji. Morda je ustanovitev Inštituta za ekumensko teologijo in medreligijski dialog v okviru Teološke fakultete priložnost za poživitev pomembnega poslanstva.

Reference

- Catalano, Roberto.** 2010. *Spiritualità di comunione e dialogo interreligiosa*. Rim.
- Chemins de dialogue (association).** 2002. *L'Eglise et les religions de Vatican II à nos jours*. Marseille.
- Falco, Jean-Michel di, Timothy Radcliffe, Andrea Riccardi.** 2014. *Le livre noir de la condition des chrétiens dans le monde*. Paris: XO Edistion.
- Frančišek, papež.** 2014. Omelia del Santo Padre Francesco. [Http://w2.vatican.va/content/vatican/it.html](http://w2.vatican.va/content/vatican/it.html) (pridobljeno 18. oktober 2016).
- George, Robert P.** 2001. *The Clash of Orthodoxies. Law, Religion & Morality In Crisis*. Wilmington (Delaware): ISI Books.
- Huntington, Samuel P.** 2005. *Spopad civilizacij*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Koncilski odloki.** 1980. *Konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zborna (1962–1965)*. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.
- Kongregacija za evangelizacijo in Papeški svet za medverski dialog.** 1991. *Dialog in oznanjevanje*. Rim.
- Kongregacija za verski nauk.** 2000. Dominus Iesus. Izjava »Gospod Jezus« o enosti in odrešenjskozveličavni vesoljnosti Jezusa Kristusa in Cerkve. *Communio* 10: 193–221.
- Leroy, Gerard.** 2002. *Le salut au-delà des frontières: Réflexions d'un chrétien sur le dialogue interreligieux*. Pariz: Salvator.
- Niessen, Jan in Thomas Huddleston.** 2010. *Priročnik o integraciji* (tretja izdaja). Luxembourg: Urad za publikacije Evropske Unije.
- Osredkar, Mari Jože.** 2012. Medverski dialog v luči katoliškega nauka o odrešenju. *Bogoslovni vestnik* 72: 551–558.
- Pavel VI, papež.** 1965. *Ecclesiam suam*. Rim: Curia Romana.
- Ploux, Jean-Marie.** 2004. *Le dialogue change-t-il la foi?* Pariz: Les éditions de l'atelier.
- Sesboué, Bernard.** 2004. *Hors de l'Eglise pas de salut*. Pariz: Desclée de Brouwer.
- Jakomin, Dušan.** 2003. *Islam in mi: od sprejemanja do dialoga*. Trst: Opera culturale di Servola – Doma Jakoba Ukmarja.